

PRIMORSKI GOSPODAR

List za povspesevanje kmetijstva v slovenskem Primorju.

Ureduje *Dominko Viljem*, ravnatelj slovenske kmetijske šole v Gorici v p.

Izdaja „*Goriško kmetijsko društvo*“.

Štev. 8.

Gorici, dne 30. aprila 1913.

Tečaj 18.

Obseg: 1. Kako naj se pridelujejo marelice; 2. Prva pomoč pri nenadnih boleznih in nezgodah pri živini (Nadaljevanje.); 3. Spomenica c. kr. poljedelskega ministerstva o kmetijskem združenstvu (Nadaljevanje in konec); 4. Kmetovalčeva opravila v mesecu maju; 5. Gospodarske drobtinice; 6. Poročila; 7. Društvene vesti.

Kako naj se pridelujejo marelice.

Kakor je bilo v mojem članku v zadnji, t. j. v 7. številki »Prim. Gosp.« rečeno, so marelice prav važno, ker jako dragoceno sadje, katerih pridelovanje pa se žalibog marsikje pri nas preveč zanemarja. To poslednje mi daje ravno povod, da spregovorim danes nekoliko o pridelovanju marelic in sicer na podlagi mojih večletnih izkušenj.

Fred vsem rešiti je treba vprašanje, katere vrste ali sorte marelic naj se prideluje. Med domačimi marelicami razločujemo navadno le dve in sicer debelo marelico, kateri pravimo tudi »armelin« in pa drobno marelico. Prva obrodi v primeri z drugo manj bogato, ali vskjub temu kaže zasajati prvo v večji meri nego drugo in sicer pogledjmo pa, zakaj to. Po drobno plodnažh ali drobnih marelicah se v kupčiji niti približno tako močno ne povprašuje in jih tudi tako dobro ne plačuje, kakor se povprašuje po debelih marelicah, ki se obenem tudi dobro plačujejo. Drobne marelice nimajo namreč za polovico onega prijetnega duha ali aroma, kakršnega imajo debele, in ravno ta aroma je oni, katerega se zahteva od marelic v prvi vrsti. V drugi vrsti pa se zahteva od marelic, da so čim mogoče debele, ker takšne so najbolj pripravne za tehnično uporabo, t. j. za ukuhanje ali za izdelovanje toli priljubljenega kompota.

Drugih vrst marelic, razan prejomenjenih domačih, debelih in drobnih, se dobi pri nas le prav malo, kar pa ni prav. Zelo

priporočati bi bilo, da bi se zaplodilo v naših krajih na sploh vsaj dve drugi vrsti, namreč tako zvana klosterneuburška in zaleščinska marelica. Prvo sem upeljal jaz že pred 40 leti iz Klosterneuburga na Slap pri Vipavi. Ta marelična vrsta se je tam zaradi njene rane zoritve izredno hitro razširila, kajti ona dozori skoraj celih 14 dni prej nego domača marelica, kar pa je pri marelicah glede cene zelo pomembno. Ta marelica se razločuje od navadne tudi v barvi in obliki, ona namreč ni čezinčez rumena, ampak je na eni strani rudečkasta, tudi ni popolnoma okrogla, ampak plošnata. Kako da se je ta marelična vrsta Slapencem priljubila, dokazuje pač dejstvo, da so namreč cepiči z mareličnih dreves slapenske vinarske in sadjarske šole kar izginjevali, ne da bi se bilo prišlo na sled onemu, ki jih je odnašal.

Druga marelična vrsta, katera bi se morala zaploditi na Goriškem in sicer zaradi njene rane zoritve kakor tudi zaradi precejšnih drugih izbornih lastnosti, bi bila prav gotovo takozvana gališka, zaleščinska marelica. Neki v sadjarstvu strokovno izobražen gospod, kateri je doma z Vipavskega, a ga je osoda zanesla v Zaleščike v Galiciji, ne more te marelične vrste prehvaliti in sicer kar se njene zgodnosti, debelosti, aroma, osobito pa njene rodovitnosti tiče. Cepiče te marelične vrste vdobilo bi se lahko od ravnateljstva gospodarske šole v Zaleszczyki).

Ako pogledamo v cenike trgovskih vrtnarjev, najdemo v njih navedene še mnogo druge vrste marelic, toda kolikor vem iz lastne skušnje, so tam le razna imena, istinito pa vrst ali sort ni. Sicer pa bi ne bilo nikakor odveč, ako bi se v kaki goriški drevesnici nahajajoče se in priporočane vrste preskusilo in potem res le one vrste zaplodilo, ki so se v vsakem oziru dobro obnesele.

Drugo važno vprašanje pri gojitvi marelic je, na kakšne podlage naj se marelice cepijo. Marsikdo bi utegnil misliti, da je za žlahtne marelic iz koščice zadobljena marelica najboljša podlaga, kar pa ni resnično. Izkušnje so namreč pokazale, da se žlahtna marelica, pocepljena na marelični divjak, nerada sprime. Sicer čudna je ta prikazen, ali vendar resnična. Prav dobro se obnese cepljenje marelic na navadno češpljo ali pa na slivo, posebno pa na tako zvano mirabolano, kateri pravijo nekateri

tudi francoska sliva. Kar se načina cepljenja tiče, uvaža je naj se to-le: Ako se namerava uporabiti za cepljenje cepiče ali košččke mladik, potem je tako zvano sedlanje najpriporočljivejši način. Za takšno cepljenje ne sme biti podlaga preveč debela, ampak najbolj primerna je, če je tako debela kakor mezinec roke odraslega človeka. Kdor bi cepil marelice na debelejšo podlago v razklad ali v precep in morda zamazoval cepilne rane celo z ilovico in na to obdajal z mahom, dosegel bo le slab rezultat. Ravno temu postopanju je pač pripisovati, da se v prejšnjih časih, dokler se ni še znalo napravljati cepilne smole, uporabljalo edino le ilovico za zamazovanje cepilnih ran in da se je vsled tega le malo cepljenj dobro obneslo kar je bilo seveda vzrok, da so se marelice le malokdaj cepile. Še najbolj primerno cepljenje za marelice je navsak način cepljenja na oko ali okuliranje in sicer bodisi na živi ali pa speči popek. Za cepljenje marelic je pa velike važnosti tudi to, kako visoko od tal se vcepi, oziroma kako deblo se ji izgoji. V sadjarstvu razločujemo namreč kakor obče znano po visokosti debela, visoko-, pol- in nizkodebelnato ali pritlikavo drevje. Slednje tu omenjeno zahteva razun tega, da se ima cepiti kolikor mogoče blizu tal, da se mu priskrbi tudi podlago, ki ima primerne lastnosti za izgojo pritlikavega sadnega drevja. Podlaga za tako drevje, mora imeti pred vsem to lastnost, da poganja na njo cepljena sadna vrsta bolj skromno in da obenem obilo obrodi. Sicer je pritlikavo marelično drevje brez vsakega gospodarskega pomena, zato, se ga tudi ne izpodreja. Najprimerneje za marelice je nizko- ali pa k večem poldebelnato drevje. Prvo je tisto drevje, pri katerem prehaja deblo v krono 40 do 50 cm visoko od tal, drugo pa je ono, pri katerem se deblo razveji k večem 1 m visoko od tal. Izgojevati visokodebelnato marelično drevje, t. j. z deblom 1.90—2 m ali še več, je v gospodarskem oziru naravnost nezmisel in sicer zakaj? Zato ker se nima od takih marelic nikake gospodarske koristi, pač pa škodo. Škoda obstoji v potratu časa, ki je za izgojo visokega debela potreben, osobito pa še v težavnem pravilnem obiranju sadja, ter pobiranju in pokončvanju škodljivega mrčesa na njem.

Že v 7. tšvilki »Prim. Gosp.« je bilo povedano, kako je mareličan sad k mladiki prirasten, t. j. da ima jako kratek pa debel pecelj, a vrhu tega da objema mladiko, na kateri čepi, z nekakim žlebičkom. Ta lastnost mareličnega sadja zahteva po-

sebni način obiranja, če se hoče obvarovati sad poškodovanja oziroma zgube na vrednosti. Mareličnega sadu se namreč pri obiranju ne sme oviti ali zasukati kajti če se sad zasuka, rani se ga na straneh žbelička, vsled česar postane za razpošiljanje nesposoben, ker začne na tem mestu v kratkem gniti. Na ta neroden način obrane in poškodovane marelice so pa samo še za lokalni konsum uporabne, ki pa ne zahteva bogve kako velikih množin, a tudi cena temu sadju ni na mestu, kjer se mora tako sadje prodati, bogve kako visoka ampak precej nizka.

Da se dobi z drevja popolnoma nepoškodovane marelice, treba je postopati tako-le: Sad se objame s prsti in drži trdno, palec se pa opre na mladiko, na kateri se sad nahaja in ga tako-rekoč privzdigne. Tako obrane marelice se prav nič ne ranijo. Da se pa zamorejo obirati na ta način, za to je pač pritlikavo ali k večem poldebelnato drevje vsaj desetkrat bolj primerno kakor pa visokodebelnato, kajti s slednjega se zamore obrati le s pomočjo lestve. Isto velja tudi glede obiranja škodljivega mrčesa. Kolikokrat se opazi kar naenkrat kako goseničjo družbo na marelicah, zato pa, če je drevje nizko, opazi se jo mnogo prej in lažje nego na visokem in se jo tudi lažje uniči. Konečno je treba tudi uvaževati, da ima veter-burja toliko manjšo škodljivo moč do nizkodebelnatega drevja in da ga vsled tega tudi ni treba privezovati h kolcem.

Iz vsega, dosedaj rečenega, je pač lahko vsakomur jasno dovolj, da je najbolje izgojevati nizko ali k večem poldebelnato marelično drevje.

Pređen svoj članek zaključim, omeniti hočem glede pridelovanja marelic še nekaj. Marsikateri gospodar na Goriškem ima na svojem posestvu znabiti dosti drevja drobnih sliv ali cimborjev, katerih sad se da uporabiti k večem za izdelovanje slivovke. Tako drevje kaže najbolj pocepiti z marelicami in sicer na ta-le način: Letos naj se temu drevju vse veje skrajša ali ga pomladi, da nastavi do prihodnjega leta novih krepkih mladik, prihodnje leto pa naj se te mladike s sedlanjem pocepijo z marelicami. S takim postopanjem spremenilo bi se lahko marsikatero, nikakega pravega dohodka donašajoče slivovo ali cimborjevo drevo v lep denar donašajočo marelico.

R. Dolénc.

Prva pomoč pri nenadnih boleznih in nezgodah pri živini.

(Nadaljevanje.)

Pljučnica.

Ta bolezen napada vse naše domače živali vsake starosti: najbolj pogostoma pa obolijo konji, od katerih so tej bolezni posebno podvržena mlada, dobro rejena živinčeta.

Tudi tej bolezni je prehlad največkrat vzrok, kakor n. pr. če stoji razgret konj na prepihu pri mokrotno-mrzlem vremenu, če konj mrzlo vodo hlastno pije. Nadaljni vzroki so čezmerni napor, vdihavanje ostrega, kadečega ali pa prašnega zraka, končno če pridejo tuje reči v pljuča, zlasti pri neokretnem vlivanju zdravil v gobec. Pogostoma pa nastopi pljučnica tudi kot posledica drugih bolezni.

Pljučnic je več vrst in zato pa tudi več znakov za nje. Za lajka te razlike nimajo dosti vrednosti, temveč zadostuje, če pozna glavna znamenja te bolezni. Pred vsem nastopi huda vročica, ki se začne z mrzlico, stresanjem na celem truplu, zunanja toplota je na različnih delih različna; to uho je mrzlo, ono vroče. Dihanje je težko, pomnoženo, nosnice (nozdrvi) se izredno močno odpirajo, prsi se vidno dvigajo in vpadajo in bolni konj mnogo kašlja. Kašelji je kratek, suh in boleč. Konj ne žre nič, žejo pa ima veliko. Bolno živinče se drži proč od jaslí, glavo ima povešeno in se ne zmeni za nič več.

V najboljem slučaju je bolezen odpravljena v 14 dneh, namreč pa le tedaj, če se priskrbe živinčetu še o pravem času oskrba in pa zdravljenje. Ako pa zgoraj opisane prikazni bolezni ne prejenjajo in se zdravljenje zanemarja, bati se je pogina na pljučni gnilobi ali jetiki. Nujno je toraj treba, da pokličete v takem slučaju takoj živinozdravnika.

Predno pride živinozdravnik, poskrbi naj kmetovalec, da pride živinče v zmerno topel hlev s svežim zrakom in dovoljnim nastiljem. Slabo pripraven ali neprimeren je vroč in zaduhel hlevski zrak. Ako bolni konj hoče žreti, daj mu okusne, lahko prebavne krme v mali množini (pšeničnih otrobov, lane-nih pogač, korenja itd.) a ponudi mu tudi večkrat mlačne vode.

Največje važnosti pa je negovanje kože, ki se že pri zdravem živinčetu v veliki meri zanemarja, a pri bolnem popolnoma opušča. Pri pljučnem vnetju naj se bolnika dva - do trikrat na dan po poprejšnjem poškropljenju s kafrovcem ali trpentinovim oljem obriba in drgne. Ako je živinče zelo slabotno, da naj se mu vina ali pa žganja. Ugodno vplivajo mokro - topli obkladki (Prizničevi) čez prsa. Prizničevi obkladki obstojev tem, da se namoči rjuha iz domačega platna v mrzli vodi in se jo potem tako izžime, da ne kaplja voda več iz nje, ter na to pokrije boleči del z njo. Da pa voda ne izhlapi prenašlo, pokrije naj se mokro - mrzel obkladek s flanelno ali volneno odejo (konjsko odejo ali sličnim). S tem se tvori vlažna toplota, ki vpliva pomirjevalno, olajšuje bolečine in vzbudi delovanje kože.

Vnetje vratu.

Pod vnetjem vratu se razume vnetje žlemlne kožiće goltančeve, jabolka ali krlhja in sapnika.

Ta bolezen navadno napada mlado živino in nastane vsled prehlajenja, n. pr. če stoje segreti konji na prostem, ne da bi jih pokrili; če leži živina na mokrih ali mrzlih tleh, če jo zasači burja, ako stoji na hudem prepihu itd. Tudi prašna krma ali vdihanje zelo mrzlega, razdražljivega zraka (dim) zamore provzročiti vnetje vratu.

Značilno znamenje te bolezni je, da drži bolna žival vrat stegnjen in ga le skrajno malo premika, ako ga pa stisnemo, je zelo občutljiv. Požiranje je otežkočeno in ostaja krma v obliki klopčičev v gobcu, ker jo živina ne more požreti, ali pa ji pride voda, ki jo je živina pila, pri nosnicah zopet iz gobca. Kašelji je boleč, izprva kratek in suh, pozneje pa moker in rahel; pri kašljanju se živinče zelo peni. Ko jo kašelji napade, je živina zaradi tega, ker jo kašelji duši, zelo zbegana in razburjena.

Bolezen se ozdravi v 8 do 14 dneh. Težkoče pri počivanju odnehajo, kašelji postane bolj rahel in izceja se žlem. Ako se bolezen pohujša, treba je paziti na trenutke, ko hoče kašelji živino pogostoma naravnost zadušiti, ker ji ne da dihati. V kolikor sme neživinozdravnik zdraviti brez škode in nevarnosti tako obolelo živinče, naj ga pred vsem zažene v toplo, toda ne zaduhlo stajo, ter mu poskrbi tekočo krmo (pšenične otrobe v vodi), ker suhe ne zamore požirati. Bolni del vratu naj se namaže z mastjo in po-

tem obloži s Prizničevimi obkladki, kakor sem nasvetoval pri pljučnici. Da se odstrani žlem in sline iz gobca, treba je gobec očistiti in ga izplakniti z vodo in jesikom.

Priporoča se tudi, da živinče udiha vodno soparo, da se s tem pospeši izločitev hrakljev in žlema. Z ozirom na to, da živinče le težko požira in se je batí, da bi mu zašlo kaj v sapnik, naj se ne uporablja domačih znotranjih zdravil.

Zaprtje pri konju in govedu.

Pri zaprtju ne gre od živali nič ali le celo malo blata za več ali manj časa.

Pri konjih da povod tej bolezni krmljenje z veliko množino suhe klaje, kakor otrobov, koruze ali turšice, že ugretih krmil, kakor sparjene zelene krme, svežega sena. Tudi mehanični zadržki, kakor kamenči v črevah lahko povzročijo to bolezen.

Znaki so ravnoisti kakor pri koliki. Zadnji del trupla je zaphan. Blato se drži v malih klopkah, je suho in obdano s trdo in nekam čudno svetlo skorjo. Živinče se sicer močno sili k blatu, toda spravi ga le v malih množinah od sebe. V blatu se tudi najdejo pogostoma slabo prebavljena krmila.

Prva pomoč obstoji v tem, da se v svrhu iztrebljenja črev da živini olje, na vodi razpuščena Glauberjeva sol in da ji brizgamo v mastnik milnico.

Pri govedu je ta bolezen zaprtje deveteroguba (Blättermagen oder Löser) ali kronična neprebavnost. Zbolel je namreč govedu tretji želodec, ki se imenuje deveterogub.*

Vzrok te bolezni je: Trajno pokladanje oslabele, puste klaje (skuhe), pokvarjena piča, katero je osmodila slana ali taka, ka-

*) Če živina žre suho krmo ali se pase, zvija le površno prežvečeno klajo v kepe ter jih požira. Požiralnik pa je na spodnji strani zelo ozek, kepe ne morejo zaradi tega skoz, ampak širijo in odpirajo uhod v vamp (prvi želodec goveji, Pansen), ki je stranski in obsežni požiralnikov izrastek. Sito govedo počiva najraje v kakem zavetju; medtem se pomika hrana v vampov privešek, kapico (drugi goveji želodec, Netzmagen), v katerem se spriema v okrogle prežvečke. Govedo bruha prežvečke v gobec, kjer jih premleva ter premešava s slinim redkim sokom, ki se cedi po žlebastem spodnjem požiralniku v tretji želodčni oddelek, devetogub, (Blättermagen) in odtod v siričnik (četrti želodec, Labmagen). Siričnik izloča sirilo (Lab), pepsin in solno kislino in je tedaj enak želodcu drugih sesalcev, dočim sta vamp in kapica le nekaki shrambi. Vse želodčevo delo se deli tako na štiri dele in vsak opravlja svoj posel bolje in uspešneje nego enoten želodec, načelo razdeljenega dela.

tera je pomrznila (zgodnja pomladanska ali pozna jesenska paša).

Bolezen se spozna na tem, da živina noče žreti, ne prežvekuje nič več, leva lakotnica ji je napeta, od živinčeta gre le redkokdaj blato, ki je pa suho in z neko steklasto žlemjo pokrito. Ako se bolezen še shujša, postane živinče nekam žalostno in pobito, ter pojavi se vročica. Živinče polegava, stoka in škrtja z zobmi. Smrček je razpokan in suh.

Zdravljenje obstoji v tem, da se živini ne da na noben način tako dolgo klaje, dokler ne prežvekuje in ni prebavljanje v redu. Izprva se mora toraj postiti in šele na to dobi polovico prejšnje množine krme v lahko prebavni obliki, za pijačo pa le postano vodo. Kot notranje zdravilo se priporoča Glauberjeva sol in solna kislina. Uspeh teh zdravil povečaš s klistirami in obdrgnjenjem živinčeta. Koliko zdravila naj se da živinčetu, to bo določil v vsakem posameznem slučaju živinozdravnik.**)

Pri teletah nastane bolezen s tem, da ne gre od njih klejasto (limasto blato) ki se je nabralo v mladičevih črevah še za časa bivanja v starkinem telesu. Mladič se sicer trudi, da bi spravil blato iz sebe, toda zastonj. Pri tem prizadevanju se mu truplo kar napne, in mladič le težko diha. Živinorejec naj gleda na to, da posesa mladič prvo mleko, takoimenovano »mlezvo« (Kolostralnilch) in tele mu ne bo zbolelo, ampak bo ostalo zdravo. Če pa se tele vkljub temu ne more očistiti, klistiraj ga z mlačnim kamiličnim čajem, kateremu si primešal malo mila in navadnega olja.

(Sledi še.)

** Dular pravi: Če je bolezen hujša in posebno če je blato močno trdo, ali če sploh ne gre od živinčeta, daj odraslemu govedu dvakrat v 12 urah 80 gramov lopatike (Aloe) in en kilogram grenke soli, napravljeve z moko in vodo v testo. Če se začne živinče pri prvi polovici teh zdravil trebiti, mu drugega ni treba dajati. Tudi kukinjska sol je za to dobra, ker deloma popravi želodec, deloma pa živinče užejji, da mnogo pije in se na ta način blato zmehča. Ako ni blato pretrdo in če je postalo vsled dristila mehkejše, daj bolnemu živinčetu po dvakrat na dan po eno žlico surove solne kisline (Salzsäure) in dve žlici špirita pelinovega čaja s steklenico. Koristno zdravilo je tudi, če daš govedu na dan 100 gramov stolčenih kalmežovih in encijanovih koreninic.

Spomenica c. kr. poljedelskega ministerstva o kmetljskem zadružništvu.

(Nadaljevanje in konec.)

VI. O kmetijskih z a d r u ž n i h z v e z a h mora poljedelško ministerstvo omeniti, da ima velika večina istih izvrstno vodstvo, ki trpe tuintam le vsled splošnega denarnega pomanjkanji, vsled manjkanja zadružnega osrednjega denarnega zavoda (osrednje denarne centrale zadružnih zvez) in vsled morebitnih napak nekaterih članic; najdejo pa se v državi tudi take zveze, ki vzbujajo s svojim postopanjem največje pomisleke in so žalibog deloma provzročile že tudi katastrofe. Take zveze so krive, ako je prišla v njihovem okolišu toli plodonosna zadružna misel ob dobro ime. Mnogo malih gospdarskih eksistenc je bilo v nevarnosti, državo pa so klicali na pomoč, da izvede sanacijo. Takim zvezam je pripisovati v prvi vrsti, da se vzbuja splošna nevolja proti zadružništvu, pri čemur se mnogokrat prezrejo velike dobrote, ki so jih kmetovalci prejeli iz teh naprav ter se tako radi nekaterih izrastkov obsoja celi sistem. V interesu zadružnih zvez samih kot poklicani varuhov zadružnih ciljev je torej, da v tem pogledu provzročijo spremembe in se osobito v svojem poslovanju drže najstrožjih in najracijonalnejših načel.

Osobito se je k sreči v prav osamljenih slučajih dogodilo, da so se zveze, bodisi proti izrecnemu besedilu pravil, bodisi v namenoma napačnem tolmačenju posameznih določeb, spustile v nevarne špekulativne posle, kateri leže popolnoma izven kroga tistih nalog, ki so poverjene kmetijskim zadružnim zvezam; s pomočjo menjic izstavljenih od zadrug-članic iz prijaznosti in s pomočjo neresničnih (fingiranih) vložnih knjižic so si take vzeze nabavile za te posle potrebnih denarnih sredstev. Načelstvo in nadzorstvo se ni nikdar pobrigalo za svoje dolžnosti; revizorjeve graje so bile kratkomalo ignorirane. Dogodilo se je tudi, da so se brez vsakega stvarnega znanja in upanja na uspeh ustanavljala velika skladišča; blagajniški in knjigovodstveni posli so bili poverjeni eni sami osebi, blagajna ni bila pod dvojnimi ključi, posojila se niso dovoljevala samo članom, v slepem zaupanju se je izročilo celo poslovanje poedinim osobam itd, itd.

Nekatere druge zveze niso zagrešile proti rednemu poslovanju takih strahovitih napak, njihovo poslovanje je bilo v splo-

šnem pravilno in vendar so vkljub najboljšim namenom zabredle v pogreške, radi katerih bi utegnile v bodočnosti nastati še velike težave. Pred vsem je v tem oziru treba opozoriti na mali lastni kapital, ki je mnogokrat s hranilnimi vlogami v prav nezdravem razmerju. Treba bo toraj povišati deležni kapital in delovati na to, da se nabere dosti rezerv. Pri nekaterih zvezah se priporoča revidirati in spremeniti pravila tako, da so izrecno in brezpogojno izključeni vsi posli, ki ne spadajo k nalogam kmetijske zadružne zveze. Nadalje bo treba z vso natančnostjo paziti na to, da se pri dovoljevanju posojil včlanjenim zadrugam skrbno presojujejo pogoji, da vsi organi zveze vedno opravljajo svoje dolžnosti, da se člani načelstva medsebojno nadzorujejo in da nadzorstvo izvršuje svoje naloge z vso strogostjo. Brezpogojno je treba tudi opustiti ustanavljanje konkurenčnih kot bojnih zadrug v enem in istem kraju proti članicam drugih zvez, tudi se ne sme članic od drugih zvez vabiti k sebi s tem, da se jim nudi lažje kreditne pogoje.

Nekatere zveze trpe tudi vsled tega, ker niso skrbele za likvidnost svojih denarnih sredstev in se nahajajo torej v nevarnosti, da utegnajo pri nepričakovanem navalu vlagateljev priti v težkoče. Zadruga niso razločevale med posestnim in poslovnim kreditom — napaka, ki bi se ji dalo izogniti, ako bi zadruga delovale skupno in sporazumno s hipotečnimi zavodi —, osebni kredit so dovoljevale na hipoteke, zveze so zabijale denar v investicije produktivnih zadrug, nalagale preostanke v vrednostne papirje, ki so spojeni z nevarnostjo kurznihih izgub, ali celo v hiše; z vsem tem se je ovirala likvidnost zvezinih denarnih sredstev varnost zvez pa je bila stalno v nevarnosti. V prvi vrsti bi se vendar moralo paziti na to, da se krijejo investicijski krediti z dolgodobnimi posojili hipotečnih zavodov in ne iz hranilnih vlog, katere vlagatelji lahko vsak čas odpokličejo. Redno bi naj zveze dovoljevale le kredite v tekočem računu, svoje preostanke naj bi zopet nalagale pri velikih bankah na tekoči račun. To pa bo mogoče le potem, ako se pri zvezah — pri nekaterih se je to že zgodilo — uveljavijo prava bančno tehnična poslovna načela, ako iste stopijo v zvezo s hipotečnimi zavodi v svrhu prevzetja od zadrug dovoljenih hipotek, nadalje ako oddajo ves za dobavo denarja zbran menični material za zdavnaj perficirane kreditne posle ter v obče ako vedno upošte-

vajo, da ima zadružna zveza čisto druge naloge, kakor kako bančno podjetje. Kmetijska kreditna zveza se sme pač v gotovi meri in pod gotovimi pogoji pečati s skupnim nakupovanjem in prodajanjem kmetijskega blaga, dokler se to opravi lahko brez rizika in komisijonalno; kot kreditna organizacija pa ima vendarle v prvi vrsti nalogo, skrbeti med članicami za denarno izravnavo. Sprejema naj na tekoči račun preostanke za drug ter naaj potom članic iste naloga v osební kredit, ne sme pa brez pomisleka opravljati bančnih in nevarnih poslov, kajti nikdar ne sme prezreti, da so njene vloge prišle od malih kmetijskih vlagateljev; že nelikvidnost teh denarjev sama utgne radi tega v gotovih razmerah provzročiti polom mnogih gospodarskih eksistenc.

Poljedelsko ministerstvo bo torej z ozirom na izkušnje zadnjih časov v bodoče subcencijske prošnje zadružnih zvez strožje presojalo. Dovolitev subvencije bo v prvi vrsti odvisna od tega, da se ministerstvu predloži zadnje revizijsko poročilo ter ali in v koliko so se že odpravili nedostatki, ki jih revizijsko poročilo navaja. Poljedelsko ministerstvo bo tudi, ako se mu zdelo potrebno, pred podelitvijo podpore samo odredilo revizijo dotične zveze ter bo tudi samo izbralo revizorja. Stakim postopanjem naj se doseže, da se bodo zveze v bodoče v svojem poslovanju izogibale velikih napak ter se bodo omejevale le na tiste naloge, ki se jim bile naložene pri ustanovitvi, nadalje pa naj se doseže tudi to, da se vedno bolj približamo tistim ciljem, ki se jih s subvencijami zasleduje že od začetka. Dovoljevanje režijskih podpor namreč v smislu cele pospeševalne akcije ne more večno trajati, temveč je bilo vedno mišljeno le tako, da se s tem pomaga obvladati začetne težkoče, da pa morajo zveze sčasoma izhajati brez teh podpor. Kako dolgo naj traja ta začetni štadij — nekaj let ali eno desetletje ali še dalje —, o tem se niso nikdar izdale trdne določbe, temveč je to odvisno od individualnih in krajevnih razmer. Nikakor pa ni temeljil pospeševalni načrt na naziranju, da bi zveze, ki delujejo že dolgo let in se tuintam spuščajo tudi še v bančne posle, ne smele misliti na izhajanje brez subvenciji, temveč da stavijo celo še vedno višje zahteve. Pomisliti je treba pri tem še to, da tudi proračunski položaj države zahteva omejitev podporne akcije: Poljedelsko ministerstvo se mora istotako na to ozirati in bo radi tega v bo-

doče presojało subvencijske prošnje zvez po načelih, ki so tu obrazložena.

VII. Zgoranja izvajanja spominjajo sicer na razne napake, ki so se pojavile v poslovanju zadrug in zvez, ter obljubujejo, da se bo tudi o priliki dovoljevanja državnih podpor strogo pazilo na odstranjevanje pogrčkov, vendar se mora pri vsem tem priznati, da so uspehi avstrijskega kmetijskega združništva v celoti — izrastke najdemo na vseh poljih gospodarskega življenja — že uprav občudovanja vredni. To je zasluga mnogih izbornih in odločnih združnih funkcionarjev in vseh združnikov, ki so organizirani v okroglo 12.000 zadrugah in 40 zvezah. Ta spomenica pa se tudi ne more smatrati za obsodbo dosedanjega gospodarsko-političnega načela o pospeševanju samopomoči potom državnih podpor, temveč smatra poljedelsko ministerstvo tudi v bodoče za svojo dolžnost, da podpira kmetijsko združništvo, ki ni velike važnosti le za kmetijstvo, temveč za vse gospodarsko življenje; z združništvom se je odprlo polje, na katerem se izvršuje pozitivno gospodarsko delo največje važnosti in to z opuščanjem napak enostranskega individualizma in komunizma. Tako pospeševanje pa ni močno samo z gmotnimi sredstvi, temveč tudi z nasveti in navodili. Povrniti se treba k edino pravilnemu naziranju, da državna pomoč ne sme nadomeščati samopomoči, temveč jo sme le vzbujati, oživljati in pospeševati, omejiti se je treba zgolj na združne naloge in vse spoznane napake opuščati; ako bo avstrijsko kmetijsko združništvo to uvaževalo, potem mu je napredek, uspešen razvoj zagotovljen. Pri takem poslovanju sme tudi vedno računati na podpiranje od strani poljedelskega ministerstva.

Kmetovalčeva opravila v mesecu maju.

Pri domu bi morala biti pravzaprav sedaj že vsa važnejša opravila dovršena, toda nekaj dela, osobito pa za časa dežja, se dobi še vedno pri hiši. Če posli nimajo drugega opravila, pripravljajo naj drva za kurjavo, spravijo naj v red gnojnik, popravljajo naj vile, grablje, kose in srpe, popravijo naj vozove in druge k vozom spadajoče pritikline, a tudi na seniku

naj lepo vse pospravijo in ga nato skrbno osnažijo. Na dvorišču se pa morda tudi še dobi delo. Kjer leži voda, naj se globine zasujejo, na previsokih mestih naj se prestrže tako, da bo voda z njea sproti odtekala. Če se dela na dvorišču o dežju blato, potrosi ga z gruščem.

V hlevu drži se strogo onega, kar se ti je priporočalo v aprilu mesecu; posebno pa skrbi, da bo hlev snažen in da se bo zadostno prezračeval. Sedaj že lahko spuščáš živino po dnevu na prosto in tačas uporabi za to, da hlev prebeliš in ga dobro prezračuješ. Če imaš ovce, ostriži jih, a svinje pripusti.

Za vino v kleti je nastopila z naraščajočo toplino tudi večja nevarnost, kajti vino se lahko pokvari. Ker se vino vsled gorkote raztegne ali naraste, zato zrahljaj veho nekoliko, sicer ti vino sod lahko razžene. Če vina še nisi pretočil, stori to o lepem vremenu takoj, kajti če je vino še na drožah, se drože dvignejo, in v tem slučaju boš imel opraviti z zavrelko, ki ti vino lahko popolnoma pokvari.

Na polju: S sejanjem turšice, sirka ali metljaka, lanu, konoplja, peše, buč, fižola, graha in sajenjem krompirja nadaljuj do druge polovice maja. Zeljne sadike presajaj in posejaj zgodnjo repo in ajdo. Žito oplevi, a krompir in turšico okopaj, kasneje pa slednja dva tudi osuj. Prične se košnja inkarnatnice ali laške detelje pa tudi s košnjo lucerne in krmske rži lahko pričneš. Po krmski rži in inkarnatnici obsejaj njivo s cinkvantinom, zimskim rudečelistnim radičem ali pa obsadi jo z zeljem ali pa s krmko peso.

V vinogradu obiraj mladim trtam in divjakom nepotrebno mladje, kakor hitro napravijo 5—10 cm dolge poganjke, a pri starih trtah stori to, čim lahko spoznaš, kateri poganjk ima zarod in kateri ne. Na podlagih cepljenih trt oberi čimprej vse mladje.

Prični z žveplanjem in škropljenjem trt. Trte začni žveplati, čim je mladje 10 do 15 cm dolgo, škropiti pa, čim so se razvili na poganjkih ali mladju 3 do 4 listi. Okoli 20. maja, če nastopi toplo vreme, pričneš lahko z zelenim cepljenjem. Če se je pokazalo v vinogradu mnogo plevela, oplevi ga čimprej. Ako hočeš pomagati trtni rasti s solitrom, potrosi ga po sredi med vrstami tako, kakor bi sejal žito. Zatiraj pridno trtjone, črne rilčkarje, grozdnega molja in trtnega zavijača, majevega hrošča in drug vinogradom škodljiv mrčes.

Posadi v trtnico strtificirane cepljene kolči in pazi, da ne bo trtnica plevelna.

V s a d o v n j a k u: Zatiraj pridno vsakovrsten škodljiv mrčes po sadnem drevju, kakor gosenice, majeve hrošče, krvavo uš, listne ušice i. t. d. Po tleh ležečo piškavo sadje skrbno poberi in sežgi. Da ne postane sadje grintavo, poškropi sadno drevje z enako raztopino, kakršna se uporablja zoper peronosporo na trtah. Če imaš dobro ohranjene zimske cepiče na razpolago, uporabi jih za pocepljenje divjakov pod kožo ali za lubad. Na pritlikovcih začni s skrajševanjem in preščipavanjem poganjkov in sicer odščipni poganjkom vršičke nad 5—6 listom, ne uštevši vznožnih ali pri izviru poganjka nahajajočih se listov.

N a v r t u: Presajaj sajenice gojene v gnojnih gredicah, grah osuj in pristavi mu otičje, plezajočemu fižolu deni kolce, a istotako tudi paridižnikom ter priveži jih k njim na rahlem z rafijo. Solato zredči in če treba tudi presadi. Poskrbi, da bodo vrtno lešice vedno čiste in zemlja rahla, a če ne dežuje jih vsaj vsak teden enkrat prav dobro zalij z vodo. Če gnojnice za zalivanje zelenjave nimaš, pomagaš ji lahko s tem, da deneš na vsakih 100 l vode po 250 gr. superfosfata, 125 gr kalijeve soli in 225 gramov amonjevega sulfata.

N a t r a v n i k u in sicer tam, kjer je zgodnja trava, začneš lahko s košnjo. Zapomni si, da je najbolji čas za košnjo trave takrat, ko je večina trav v cvetju.

N a p a š n i k i h naj pobira pastir, ko drugega dela nima, kamenje in naj ga spravlja v kupe.

V g o z d u se nabira smrekov lubad; lipa ter brest, od katerih se hoče dobiti ličje, se posekavata.

GOSPODARŠKE DROBTINICE.

Že so tu listne ušice ali mrčes, kateri ne le pije sok rastlinam, mapak onesnaži s svojimi izločki tudi listje in sadje. Ker zamazano listje ne more več dihati, usahne in odpade z rastlin pred časom. Vsakega kmetovalca, posebno pa sadjerejca prva skrb mora biti, da ta mrčeš, čim ga zapazi, takoj zatre. Prav.

dobro sredstvo, ki se je po izpovedi nekaterih naših čitateljev prav dobro obneslo in ki so ga po našem navodilu napravili, ter uporabljali lansko leto, je naslednje. Za vsakih 100 l vode se vzame $1\frac{1}{4}$ kg kasijeveh trsk (Quassiaholz), (ki se dobe v drogerijah), ter denejo se namakat eno noč v 10 l vode, a naslednji dan se vse to dobro skuha. Nato naj se dene v kakšno posodo (kod) 100 l vode, napne čez njo kos platna za vreče in zlije ukuho nanj, da se precedi. Tej tekočini v kadi naj se doda še $2\frac{1}{2}$ kg mazavega mila (Schmierseife, ki se tudi dobi v drogerijah), vse skupaj dobro premeša in poškropi z njo napadeno sadno drevje, vrtnice in druge rastline. Če listje ni še polžasto zvito, zadošča, če se rastline kar naravnost poškrope s pomočjo trtne škropilnice, ako pa je listje zvito, upogne naj se napadeni poganjk navzdol in vtakne ali pomoči v to raztopino. Ta raztopina pomori vse ušice, če jim pride do živega, listju in sadju pa ne škoduje.

Kako naj se uporabi čilski solitar pri krompirju. Pri krompirju naj se raztrosi čilski solitar o pletvi. Sicer pa je še boljše, če se ga raztrosi v dveh obrokih in sicer polovica vsega solitra ob sajenju, ostala polovica pa o pletvi oziroma tik pred osipanjem. Za vsak ha površine zadošča 80—100 kg solitra.

P O R O Č I L A.

Društvo kmetijskih učiteljev iz južnih avstrijskih kronovin bo imelo svoj ustanovni občni zbor na binkoštno nedeljo, dne 11. maja v Gorici v hotelu, »Pri Zlatem Jelenu« ob $\frac{1}{2}$ 11. uri dopoldne. Po skupnem obedu je ogled kmetijske šole v Gorici.

Društvene vesti.

»Goriško kmetijsko društvo« v Gorici. — Korenjski trg (Attemsova palača) ima v zalogi naslednje kmetijske potrebščine:

A m o n j e v s u l f a t z $20\frac{1}{2}\%$ dušca, posušen in semlet kv. po 38 K, kg pa po 40 vin.

K a l i j e v o s o l 42 odstotno kvintal po 13 K 50 v;

Tomazevo žlindro znamke »Zvezda« in sicer zajamčeno 16% po 6 K, 17% kv po 6 K 38 in 18% kv po 6 K 76 v;

Čilski solitar s 15/16 odstotki dušca kvintal po 34 K, na drobno po kg po 36 v;

Modro galico najboljše kakovosti, angleško in sicer zajamčeno z 99 odstotki, v celih sodih po 67 v, na drobno po 68 v kg.

Žveplo doppio raffinato kg po 16 v.

Žvepleno moko, ventilato (najfinejše vrste) kg po 18 vin. Dobiva se v platnenih vrečah po 50 kg;

Žvepleno galično moko, vsebujočo 3% galice kg po 20 v;

Gumijeve trakce za cepljenje trt v zeleno, znamka »Trissin« kg po 34 K;

Fichtenin agra, sredstvo zoper mrčes na rastlinah in živalih $\frac{1}{4}$ kg po 1 K;

Orehove semlete tropine zajamčene s 56% beljakovin in tolšče, v vrečah po 75 kg, kg po 22 v z vrečo vred.

Klajno apno in sicer präcipitat s poprečno 38% skupne fosforove kisline, od katere je citratno raztopne nad 90%, na debelo t. j. v vrečah po 50 kg po 24, na drobno pa po 28 v kg;

Pesino seme in sicer ono rdeče Mamouth kg po 1 K 95 v, rumene Eckendorfer pa po 2 K.

Seme lucerne kg po 2 K, seme štajerske detelje kg po 2 K 30, seme korenja kg po 4 K, seme mangolda kg po 4 K. V zalogi ima pa tudi raznovrstna vrtna semena.

Dendrin ali v vodi raztopni karbolinej za pokončevanje mrčesa in njegove zalege na sadnem drevju v zimskem času kg po 80 vin.

Razen prejnavedenega blaga ima vedno v zalogi pristne debele in drobne otrobe, sol za živino, različna jeklena orala, slamoreznice itd.

Društveniki, bivajoči na Krasu, si omislijo lahko tu navedene kmetijske potrebščine po zgoraj navedenih cenah pri »Centralni podružnici za Kras« v Sežani.

Listnica uredništva. Današnji števil. je priložen vozni red.